

DISPUTATIO NONA.

An coniuge innocentem lapsu in adulterium post latam diuortij sententiā, siat cōpensatio cū priori alterius coniugis adulterio, ac proinde tenetur illi recōciliari: ac dōcē, atq; alia bona ratione adulterij acquisita restituere. Nec sententia diuortij transeat in rem iudicatā, sed retractanda sit, quoties constiterit deceptio?

SUMMARIUM.

Quo^t questiones disputande sunt. n. 1.
An sententia diuortij transeat in rem in
accusatiū. Reservat duplex sententia, nu. 2.
& 3.
Sententia Authoris, & enodatur. c. lator, de
sent. & re iudic. n. 4.
Soluuntur argumenta n. 5.
Post. n. 5. inuenies aliis summaria.

Hecenus disputatu est de adul-
terij verisq; coniugis compen-
satione, quando ante latam diuor-
tij sententiam contingit. Iā o-
currit disputatio, quando adulterium con-
iugis, qui diuortij petiit, erat; innocēs,
coniugis post latam diuortij sententiam.
Et quis multū pender ex ea questione, an
sententia diuortij transeat in rem iudicatā,
ideo illi prae mitenda est. Tripliciter
quæstio in hac disputatione est agitanda.
Prima, an sententia diuortij transeat in rem
iudicatā? Secunda, An ea semel lata, & cog-
nita Ecclesiæ deceptione posuit retractari?
Tertia an siat cōpensatio adulterij admisi-
post diuortij sententia cū adulterio prio-
ritateantur; tunc coniuges recōciliari?
Quæstio prima. An sententia diuortij
transeat in rem iudicatā: ita vt illa semel la-
ta, & transacto appellations termino, ne-
pe, decendit, ne uti coniugi reclamare li-
ceat? Affirmant quidam non transeire, donec
alteruter cōiux separatus mutari statum.
V.g. profecto in religione approbata, vel
allumendo ordinem statum. Dicitur pri-
mū, quia. c. lator, de sent. & re iudic. decer-
nitur sententiam matrimonij nunquam trā-
re in rem iudicatā: atq; ideo quādocimū;
posse contra illam reclamari. Sententia au-
ten diuortij contraria matrimonij tendit;
per ilam enim separatur quoad thorū, &
mutat habitacionem. Secundū, quia lata
diuortij sententia, nec statu coniugū varia-
to, potest innocēs agere ad adulteriū con-
iugis iniūti reconciliationē. Quid admit-

inīa-

Disputatio Nona.

injuriam sibi irrogat, ac ita recōciliare
sibi adulterum. Atq; ita docent Abbas. c.
lator. nu. 12. de sent. & re iudic. & ibi Ale-
xander de Neu. n. 12. Bellem. n. 3.

4 At dicendum est, sententia diuortij nō
transire in rem iudicatā, in ijs qua sunt
in adulteriū coniugis fauorem, benē tamē
in ijs qua in eius odium, & innocentis fa-
uorem cedunt: ac proinde minimē audiē-
dum illūm transfacto appellandi termino,
volentem allegare iniūtiū sententia, re-
conciliationemve petentem: at innocentis
semper audiendum esse, agentem ad
reconciliationē adulteriūne adulterio sus-
fragari exceptionem rei iudicate. Ducor,
quoniam cum sententia diuortij feratur om-
nino in fauorem innocentis, & ad eius in-
stantiā, & in odii adulteriū, cui nullū mo-
do vult Ecclesia fauere, æquitas poscit ne
in fauore rei transeat in rem iudicatā,
& innoçētis pernicie. Iniquissimum enim
iure optimo ait Iurisconsultus. 1. euidēter
16. ss. de except. rei iudicatā, & esse proficere
rei iudicatā exceptionem ei contra quem
iudicatum est. Deinde, quia si omnino sen-
tentia illa transiret in rem iudicatā, quā-
vis posset in iuriam adulteriū condonare
innocēs, atq; ita reconciliare sibi adulterū
volent: ipso tamē reniteniū minimē pos-
set coram iudice agere ad illius recōciliatiō-
nē, obstanti sibi exceptione rei iudicatā.
Cuius contrarium dicemos disp. sequē-
ti. Et proinde tunc fouveretur peccatum.
Nam darent ansa coniugi, fornicandi, vt
sic alter diuortij intentaret, solutusque
esset lege matrimonij quoad thorū, & habi-
tationem. Tandem, quia cū diuortium
pertinet ad matrimonium, non tamē il-
lus vinculum solvens, sed ab obligatione
thori, & habitationis absolvens, & quā est
vt non omnino, sed aliquatenus eius priu-
legiūm participet, sententia in diuortij
causa, non ex toto, sed partim in rem iudic-
atā transteunt. Sicq; docent Hostie. c.
de illa. n. 3. de diuort. vbi Ioan. Andr. n. 3.
Anton. nu. 4. Præpos. num. 7. Alexander
de Neu. n. 9. Henricus. c. quanto. nu. 7.
de diuort. Felinus. c. lator in. 8. declaratio-
nu. 9. de sentent. & re iudic. & fauet Ab-
bas. c. ex literis. num. 11. fine. de diuortij,
vbi ait sententiam diuortij nō transire om-
nino in rem iudicatā. Aliqui tamen ex
his Doctoribus distant in modo loquen-
ti, nam quidam temperant, vt in fauorem
rei non transeat in rem iudicatā, donec
legitimiū statum mutari, proficendo in re-

ligione approbata. Sic Anton. & Præpos.
ibidem. Alij autem, vt Hostienf. Ioan. Andre. Alexan. de Neu. Henricus ibidem,
non admittunt eam limitationē: fed dicunt
tunc non audiri, potius ob negligentiam
petendi reconciliationem tempore debito,
quād cō quod sententia illa in rem iu-
dicatā transferit in fauorem adulteriū. Et
hic modus loquendi magis mihi placet.

Ad argumēta. n. 2. propria responde-
tur. Ad primū & secundū dic ea probare
non omnino, sed partim transire in rem iudi-
catā: vt. n. precedenti explicui. Et simili-
ter respondet ad argumentum. n. 3. pro
positum. Nam enim. n. precedenti probau-
foueri peccatum, si sententia diuortij om-
nino transeat in rem iudicatā.

SUMMARIUM.

Si in sententia diuortij Ecclesia inueniat se de-
ceptam, an retrahat sententia, si neuter
coniugis mutari statum. n. 6.

An reus condonatus posuit agere ad illius sen-
tentia revisionē, vel solū venias ex officio
iudicis retrahandas? Et quando detur mai-
ribus retrahit aduersus sententia, que tra-
sit in rem iudicatā. n. 7.

An innocens qui post sententiam nonit alterius
innocentiam, teneatur reconciliari & name-
ro. 8.

An cognita deceptione postquam innocens mu-
tarit statum, factus facerdos, vel voto lig-
atus, vel religiosus, si restitutus yxori, pos-
sit q; petere, & redetem. n. 9.

An ad hanc restitutionem desideretur vt alter
coniug. repeatat. n. 10.

Quid, si vires q; coniugis iam mutata statum, an
licet repetere? Reservat quedam senten-
tia. n. 11.

Sententia Authoris. n. 12.
An votum simplex ex causa falsa emissum, quā
ad causā est pars ipsius voti, & coincidit
cum re promissa, obligat. n. 3. & ibi, quā
liter accipienda sit parsitas materia voti,
vt error circa illam reddat irritum votum.
Et an tunc obliget votum rei accessoria illi,
que promissa est?

Qualis debet esse hic error ne votum obliget:
an sat sit non considerari difficult: atcum voti
implendi. n. 12.

An sit regula certa ne obliget votum, vel iura-
mentum, ad id ad quod votens non se obliga-
ret si tempore voti advertisset, hac voluntas
virtualis. n. 13.

Error sita causam finalē, vel impul-

suam, vel illam cessare, an tollat voti obli-
gationem? nu. 16.

Quid, vbi dubitatur num causa sit impulsua,
an finalis, vel vbi plures adiunt causas voti?
nu. 17.

An professio ex falsa causa, vel ex dolo facta
valeat? Refertur duplex sententia, numer.
18. & 19.

Non irritatur professio, sine causa falsa sit im-
pulsiva, sua finalis, nu. 20.

Solum irritatur, quando est error notabilis cir-
ca substantia, nu. 21.

Nisi refert cum errore esse fatuum, & cras-
suum, nu. 22.

An professio facta a malere existimanti diuor-
tiam esse iusta celebratum, alijs non profes-
sura, sit valida, si consuet diuortium fuisse
injustum? nu. 23.

Poist num. 23, innuenies cetera summaria, que
desiderantur.

Questio secunda. An si lata diuor-
tij sententia constet Ecclesiam
fuisse deceptam: ut quia inuen-
tum est coniugem condemnata-
rum fuisse innocentem, vel vtrumq; pariter
nocentem, sit ea retrostanta, coniuges;
ad pristinum matrimonij statum, sive resti-
tuendis Triples potest esse casus. Primus
est, si neuter coniux statum mutarit, nec
castitatem voruerit. Secundus, quando alter
mutatus statum, vouens castitatem, aut
factus sacerdos, religiosusve. Tertius, quā
do vterq; statum mutavit. In primo ergo
casu, quando res est integra ex parte v-
triusq; coniugis, quia neuter statum muta-
vit, conuenient omnes retrostantam esse
sententiam, coniugesque reconciliando. Quia sententia diuortij solū transfirat in rem
iudicatam, in fauorem innocentis, & odiū
rei: vt num. 4. probauimus. At in hoc euen-
tu, aut neuter est innocent, sed simili erat
labe infecies ante sententiam: aut vterq;
innocens erat, & proinde sententia illa nō
potuit in rem iudicatam transfirat, sed erit
reuecanda. Atq; ita sententur omnes Do-
ctores, nu. 9. referendi, & Palud. 4.d.35. q.
2.a.2.nu. 18. Nec aliquem contradicente
inueni.

Sed rogabis, quo pacto reus condemna-
tus per sententiam, que in odii ipsius nā-
sione in rem iudicatam, audiendas si suam
innocentiam probare volens, aut alterum
coniugem pariter fuisse nocentem? Cum
enim pro sententia, dum de ipsius iniustia
minime constat, presumendum sit, ipsi

volenti allegare contra illam, obstabit ex-
cepito rei iudicante, ne audiat. Abb. c. la-
tor. n. 12. de sent. & re iudi. & ibi Alex. de
Neuo. n. 12. & Felini, declaratione. 8. n.
9. dicunt iudicem ex officio debere tunc
coniuges reconciliare, si periculum fornicati-
onis adiut, quod illud vitetur. Sed huic so-
lutioni obstat: nam etiā quando iam cōiux
innocens est professus, restituendus est
priori coniugi, & ipso petete. (vt dicimus
n. 9. & 10. Et ita datur adiutor coniugi repu-
tato reo. Deinde, quia Doctores allegandi
n. 9. non dicunt hanc restitutionem facie-
dam ob periculum incontinentie, & solum
eo existente: sed generaliter docent re-
trostantam esse sententiam illam, tanquam
cognitam iniustum, & ex errore proceden-
tem, tanquam non transferit in rem iudica-
tam in eo eventu. Ideo melius dicendū
est, quamvis audiri nequeat, si ex antiquis
actis, & allegatis nitatur sententiam illam
impugnare: eo quod presumatur transfi-
re in rem iudicatam aduersus ipsum: pos-
se tamen audiri illum aduersus illam sen-
tentiam, ex nouis testibus, aut ex antiquis
falsitate voluntem probare antiquae
sententiae iniustitiam, petito beneficio re-
stitutionis ex clausula generali, si qua mihi
causa iusta subest: cuius meminit Iuris-
consultus. l.i. §. finalis. ex quibus causis
maiores. Quod beneficium conceditur
quibuscumq; maioribus, vt retrostetur sen-
tentia, qui in rem iudicatam transfirat. Vi-
cum Innocentio, Bartulo, & plerisque a-
lijs, tradunt Gregor. Lopez. l. 19. verb.
contra Rei, tit. 22. part. 3. Padilla. lib. sub
prætextu. n. 17. C. de iuris, & facti ignor.
Gutierrez de iuram. 3.p.c. 7. num. 8. Ioan.
Garcia de nobilitate, glossa. 6. §. 2. n. 8. Ca-
uallos in suis. q.practicis. q. 542. numer. 3.
& sequentibus. Quod quidem locum ha-
bet, siue addit vna sententia, que in rem
iudicatam transfirat, siue tres sententiae.
Ioan. Garcia ibidem. n. 5. Cavallos, num. 3.
& 4. Item conceditur hęc restitutio tam
reo, quam actori. Ut contra Paulum do-
cent Gregor. Lopez, Padilla, Gutierrez,
Ioan. Garcia, numer. 11. & 12. Cavallos
num. 7. ibidem. Et licet ferè omnes Do-
ctores eam restitutioē concedant, quan-
do noua allegantur instrumenta prius ignora-
ta: idem est dicendum, probata de-
nudò veritate, siue ex instrumento, siue ex
testibus, vel probata antiqua falsitate in
strumentorum, vel testiū. Ut alios referens,
& latè probas docet Ioan. Garcia ibi. n. 10.

& Cavallos, nu. 6. Sed objicies nil specia-
le dari in sententia diuortij, cū omnes alij
ex simili causa retrostantur a proinde fru-
stra dici eam non transire in rem iudica-
tam. Respondeo id esse speciale. Quoniam
eriam constante veritate ad omnes sen-
tentias, quae transeunt in rem iudicatam
retrostantas, non audierit reclamans ad-
uersus illas, nisi petito beneficio restitu-
tionis ex clausula generali. At vero si ve-
ritas aliunde constaret contra diuortij sen-
tentiam, posset coniux damnatus ab que
eo beneficio restitutioē reclamare: imo
& index ex officio aduersus eam venire:
eo quod in eo eventu non transferit in
rem iudicaram. At dum id non constat,
cum presumatur iustitia sententia, & tran-
feritus in rem iudicatam aduersus reum, au-
diri minime poterit contrarium ex nouis
actis probare volens, nisi beneficio resti-
tutioē ex dicta clausula generali petito.

Ex his inseritur, alterum coniugem in
cuīs fauorem lata est: diuortij sententia,
vbi veritatis innocentia alterius coniugii
concessus fuerit, teneri in foro conci-
tia ad suum confortium coniugale illum
reuecendo. Non enim iuuari potest ex sen-
tentia lata, quam falsis iniustis presumptio-
ni, sibi confat. Ita docent Palud. 4. d. 35.
q. 2. ar. 2. nu. 18. D. Anton. 3. patr. 1. c. 21. §.
6. ad finem.

In secundo casu, quando iam innocens
mutatus statu, factus professus in religio-
ne approbata, cognita sententia, est resti-
tuendus similiter alteri coniugii, cui debitu
reddere tenetur, sed non potest ab
eo exigere. Quia votum illud collatis in
in proficione emissum obligavit illi in
quantum ille se obligare potuit, absq; al-
terius coniugii prædictio. Vt in simili di-
citur capit. placet, de coniux. coniug. de
coniuge, qui existimans alterum defun-
ctum, est professus. Arque ita docent. D.
Thom. 4. d. 35. quest. vnic. art. 5. ad. 3. A-
stenensis lib. 8. sum. 2. par. tit. 34. artic. 2.
quest. 3. Ioan. de Friburgo summa confes-
sorum, lib. 2. tit. 19. quest. 4. Abulensis.
c. 19. Martini. quest. 76. ad. 3. Rofel. verb.
diuortium, num. 6. vbi Sylu. q. 21. nu. 24.
Armilla. n. 15. D. Antonius. n. prædicti
allegatus. Tabiena Matrimonium. 4.q. 5.
n. 6. Sotus. 4.d. 36. q. vnic. ar. 5. ad. 3. Gaeta
repetitione. ad limina. 30. q. 1. s. 4. num.
22. Graffis. 2.p. decimationum, lib. 1. c. 12.
nu. 62. Atq; idem dicendum est, si vir erat
iam sacro ordine initiatus. Quia eadem

est ratio. D. Bonau. 4. d. 33. in expositione
litera. nu. 5. Ioannes de Friburgo, Rosella
D. Anton. Sylu. Armilla, Tabiena, Gaeta,
Graffis. Imo idem dicendum est, ob ean-
dem rationem, quamvis simplici casitatis
voto altrius sit. Sotus eodem loco: Ioan.
de Friburgo summa confessorum, lib. 4.
tit. 22. q. 14.

Vtrum autem ad hanc restitutioē fa-
ciendam, desideretur ut alter coniux repe-
rat? Rofel. verb. diuor. n. 6. uncto. n. 7. cla-
re sentit eā repetitionē minimē desiderari.
Quia relata. n. 6. sententia afferēti deside-
rari ut alter petat: ait, dicitur. v. n. sequenti, vbi
licet vterq; statu mutari, concedit vtriq;
ius ad petēdam alterius restitutioē. Ex
videtur teneri Sotus. n. prædicti allega-
tus sit enim hanc restitutioē faciendam
maximē altero petēti. At contrariū tenet
Ioan. de Fribur. summa confes. lib. 4. tit. 19.
q. 5. Asten. lib. 8. sum. 2.p. tit. 34. art. 2. q. 4.
D. Anto. Tabien. Graff. allegati. n. prædicti
Ducatur, q; ea professio tenerit: in vo-
quentis prædictio. Sed prior sententia pla-
cerit. Quia ea professio tanquam sine licetia;
& absq; vera causa facta fuit omnino irri-
tariae proinde no potuit valere absq; noua
ratificatione: at tanquam non professus po-
tent coniux propria autoritate, cessante
scandalō exire, & repetrere manentē in fecu-
lo (vt de professio absq; licetia duxim? lib.
7. disp. 34. nu. 15.) At si hic professus esset
mala fide, decipiens religionē, posset reli-
gio ipsum iniuitū retinere, altero coniuge
non repetrere, in frandis penā: at ipse nō
tenetur, donec damnetur, ut dixi ac dispi-
34. nu. 16.

In tertio casu, quando vterq; statu muta-
rat, diecū aliqui licere ei qui id mutauit
v.g. professionē faciens, quod existimaret
diuortij iusta celebratū, alij minime mu-
taturus, repetrere alij, qui id professus erat,
aut ordine sacre initiatus: & ita si vterq;
ea falsa causa induitus, professus est, lice-
re vtriq; alterū repetrere. Sic Rofel. verb.
diuor. n. 7. idq; probat, ed quod illa profes-
sio eo errore facta, sit iniqua. Idē dicit in
simili, Astensis lib. 8. sum. 2.p. tit. 34. art. 2.
q. 5. vbi relata contraria sententia, subdit
Hugone sentire, quando vterq; cōiux pro-
fessus est, existimans alterū obijisse, lice-
re vtriq; alterius repetitionem. Quia neuter
eo animo religionē ingressus est, ut mo-
nachus fieret, alteri superficialis.

Sed dicendum est cū Ioanne de Fribur.

summa confessorum, lib. 4. titul. 19. q. 6. Sylu.

erb. diuorium. q. 22. n. 25. vbi Arm. n. 16. neutrum posse alterum repetere. Tū, quia falsum est profissione cui falsa causa antea dedit esse irritam. Ut n. 20. probabimus. Tunc etiam, quia tertio; sciens alterius ingressum, videtur facto ipso licet trium concedere: fecus quando ignoratus ingressus alterius adesse. Ut in simili diximus hb. 7. disp. 34. n. viiiimo, quando uterque comitis licentia non posset profitur.

13 Sed ne indecum maneat, an professio illa ex errore diuorij iuste celebrati, sit valida, oportet primitere questione generaliter, an error, siue dolus circa causam emitendit votum simplex, aut solemitatem, il lud irritum reddit? Et prius sermo erit de votis simplici: deinde de professione solemitate. Et quidem causa votum diuini quandoque cum materia ipsa voti coincidit, citoq; pars ipsius. Verquando quis si votum religionem, vel peregrinationem eo fine, ut susineat favores illius. Et tunc si error, aut decepcion circa rem modicam sit, quia scilicet labor est paulo maior mea opinione, obligat votum: fecus si circa rem notabilem. Nam in priori casu non cessat voluntas, & confessus: qui tamen cessat in posteriori. Cdm nil magis contrarium confessus sit, quam error. I. si per errorem. ff. de iuris. omni. iud. nec prior existimatio potest vere error, qui confessus adseretur, nunca pari. Cum in re modica sit. Atq; ita sententia Sotus lib. 7. de iust. q. 1. art. 2. col. 6. vers. scilicet autem, Ludou. Lopez. i. p. instruc. i. 6. fin. Aragon. 2. 2. q. 88. art. 1. fol. 967. col. 1. Manuel. 2. tomo summ. a. 92. n. 4. Emmanuel Sa summa. verb. votu. ou. 18. vers. votum religionem. Res autem hæc parui, aut magni momenti in qua est error circa materiam promissam, non absolutè pendenda est, sed respectu ipsius materiae voti: ac proinde modicus error in quodam voto, erit magnus in alio. Ut si votum peregrinari ad locum, centum leucis distare existimet, & decem alijs distet, modulus est error, nec votum annulabit: sed si existimaret distare viginti leucis, id est error in diffinitione aliarum decem estem notabilis, ac votum cassaret. Quia respectu certum sunt quid modicum decem: fecus respectu viginti. Cassato autem huiusmodi voto ob errorem notabilem circa substantiam, erit similliter irritum votum circa accidentem, & accessoriem: quanvis illorum notitia habita sit. Ut quis existimat Romanum distare centum leucis, cum tamen distet

quadragesimatis, promittens illuc peregrinacionem, facio induitus, nec tenetur ad sacrificium, nec ad iter illud centum leucarum. Quia neutrum principaliter, & independenter promissum est, sed accessoriis, & dependenter à Romana peregrinatione subinde principali destrutto corruit accessoriu, quod eius naturam sequitur. Regula, accessoriu, , de regulis juris, in. 6.

Maxime autem aduertendum est, defiderari ut si error circa materiam promissam sit positivus, nec sufficere votum minimè aduertisse difficultates, quas postea experitur. Quare votum est validi, si ceteri aliquis postea experatur difficultates, quas prævidens, non voulisset. Aliud nullus est in rebus humanis firmus contractus: sepe enim contingunt aliqua, quæ si fuissent prædicta, non celebrarentur contractus. Et ratio huius est, quia ut optimè docet Valentia. 2. 2. disp. 5. q. 20. punct. 4. s. ante probationem longè distat, aliquid velle conditionaliter, si talis circumstantia subsistat: & velle nulla apposita conditio, ut volentem ita dispositum esse, ut si nosset eam circumstantiam aliter se habere, non id voulisset. Prior enim modus est conditionalis, includetq; expressum actum, quo quis revera non vult ea circumstantia non ita se habente. At posterior minima est conditionalis, alias suspendet voti obligationem vix: ad conditionis eventum, sed voluntas absolute, & independenter fertur in illud obiectum, nec includit actus ille, ut simul voluntas nolit circumstantia aliter se habente: sed tantummodo eam non fuisse volitaram, si quandam circumstantiam ignoratam nosset. Cū ergo res illa promissa, sit simpliciter, & absolute voti materia, & independenter à futuro eventu, seu à difficultatibus non praeviis, quæ retraherent à voti emittendo: non obstante ea inaduentientia obligabit. Sic Caiet. sum. verb. votum. c. votorum omissione quandoq; vitiofa est, in fine. Arm. ibi. n. 11. Sotus lib. 7. de iust. q. 2. ar. 1. ad. 3. verific. ex his quæ dicta sunt. Nau. sum. c. 12. n. 39. Valencia. 2. 2. disp. 6. q. 6. punct. 4. fin. Ludovicus Lopez. i. p. instruc. c. 43. fine. Emmanuel Sa summa. verb. votum. n. 19. verific. non id est voto, Vnde dum dicit. D. Thom. 4. d. 38. q. 1. ar. 3. quæsum. 1. ad. 1. id quod emitte votum impeditur, si praesens est tempore quo vouletur superueniens voto emissio auferre eius obligatio-

nem;

nem: intelligendus est (ut bene ait Sotus proxime citatus) de eo quod impedit, non quidem fieri votum, ob voulentis voluntatem: sed de eo quod impedit consergere obligationem ex vota type facta. V.g. moribus qui impedit valorem, & obligationem voti, si voto superueniat, auferet obligationem at difficultas superueniens quæ prævia non impedit voti obligationem, sed illud fieri, non auferit eius obligationem. Quidam sequenti amplius exponet.

Hinc inseritur intellectus ad regulam, quæ tradi solet a Doctoribus, ad voti obligationem ex voulentis voluntate tacita deprehendendam. Dicit enim pro regula accepienti, ut voulens minimè obligetur ultra id quod si cogitaret tempore emisisti voti, voullet se obligare: atq; ita minimè obligari in eo eventu quem exceperit, si ei occurreret, quando promisit, de eo ve interrogatus tunc, responderet mente suam non esse, in eo eventu se obligare. Et ratio est, quia votum non obligat plus, quæ voulens intendit se obligare: atq; in eo eventu virtuteliter voulit se non obligare. Sicut enim in generali concessione non venire, quæ quæ non esset veritatem in spece concessum. Regulam in generali, de regulis juris, in. 6. ita in promissione i.e. eventus minimè comprehendendat, quos in speciali, cum his, vel illis circumstantiis propositus, exciperet voulens, dum promisit. Hanc regulam tradunt Anton. c. quemadmodum. n. 15. de iure. D. Anton. relatis Innoc. & Abbate. 2. p. tit. 10. c. 6. s. 5. Angel. verb. pactum. nu. 4. vbi Sylv. q. 4. Tabiena. q. 2. Armilla. n. 2. idem Sylv. votum. 2. q. 17. fin. & iuramentum. 4. q. 13. fin. & iuramentum. 3. q. 1. particula. 3. Holtiensis. sum. tit. de iure. n. 3. Armil. verb. iuramentum. n. 35. Palacios. 4. d. 28. disp. i. fol. 828. Nau. sum. c. 18. hispan. nu. 5. latine. n. 7. Angles floribus. 2. p. de voto. artie. 2. difficultate. 2. conclusion. 1. fol. 91. Enriquez lib. 11. de matrim. c. 14. fin. Francisco Garcia de contrahib. 1. p. c. 3. Sed haec regula manifeste aduersatur dicti. n. præcedenti, vbi ostendimus non impedit voti obligationem eos eventus, qui si prævi si essent, minimè votum emitteretur: atq; ita non sat est, ut voti obligatio esset, voulentem en eventu præviis non se obligaturum. Ideo ut hoc clarius percipiat, dicitq; Doctorum concilientur, obseruantur dum est, hanc conditionalem propositior

exco-

excepisset vitię illum. Nec in hoc casu intelligendi sunt prædicti Doctores: & in hoc sensu est verum quod diximus, & probavimus. n. precedentem. Et probatur amplius, quia quantumcumq[ue] promittens virute odi quo aet[er]na, vel habite et affectus tempore promissionis erga latrones, nullum eis bonum impetrari velit, & recusat, si nosset: at actu, & absolute, nullaque conditione apposita, obligat se ad largiendam elemosynam illi pauperi, quem turę esse ignorabat, nec cum effurem, obstat ne includatur in promissione illa danda elemosyna, cum includatur in vera elemosyna ratione: ed quod vere pauper est. Non ergo exceptus censetur hic euentus a voto, ob illam tacitam conditionem, quod vobis si nosset, excepisset, nisi expresse tempore voti excepit.

16 Specialis autem est difficultas, quando causa vobis, nec est res promissa, nec pars eius, sed extrinseca, an error circa illam, illiusve cestatio impedit valorem, ac voti obligationem? Ut si quis existimat re familiariter constitutum esse, votum religionis emitat, cum tamen vere diuies sit, vel cessat ante ingrediemur ea paupertate. Et quidem Anchar. c. ex parte, el. 2. n. 4. de conuers. coniug. vniuersaliter tradit errorem causae voti, cuius ceſſationem non obſtrare obligationi voti. Quod probat illud. c. ex parte, vbi declaratur votum suis validum, sicut causa celari. Deinde, quia in voto absq[ue] matura deliberatione emisso cefſat debitus voti finis, nimurum, honor Dei: cum sit peccatum veniale sic votare. At votum illud obligat. Sed idem Anchar. c. magna. n. 13. de voto, dicit cestationem causa emissa voti superuenientem non extinguere voti obligationem: secus si à principio falsa est causa. Ex pater Molina tom. 1. de iust. tract. 2. disp. 209. fol. 128. dicit errorem cause quae promittentem induxit, regulariter annulare promissionem. Quoniam presumendum est non esse prominentis animum intendere se obligare ex causa minime substantiā. At dicendum est, errorem cause finalis, seu eius cestationem, extinguere voti simplicis obligationem, secus si causa sit impulsua. Et quando causa est finalis, probatur, quia vobis non abolute tam rem promissam vult, sed per modum nimis ei illo fine. V. g. Petrus existimans filium suum esse in extremo vite discrimine confitum, votum quod incolumentum eius con-

sequatur, peregrinationem Romanā, tunc Petro non est voluntaria absolute peregrinatio illa, nec ab eo sic absolute promissa, sed per modum vnius cum euatiōne filii ab eo perjeulo: si ergo ille finis non extet, quia falso erat periculum illud, vel tempore promissionis filius obicerat, votū minime voluntarium erit, ac proinde non obligabit. Explicatus secunda pars, quando est error circa causam quae licet ad vobandum impellat, non tamē est finis primi intentus, nec illum mutat. V. g. votus quis Romam peregrinari ob Dei honorē, inducitur tamē ad vobendum gratia iniurie fratrem, quem ibi falsi existimat esse, vel licet tunc adesse, iam obiit: quamvis certior sit de absentia fratris, tenetur ad votum: ed quod finis per se intentus adit, licet causa impulsua deficiat. Probatur ex c. magna, de voto, vbi deciditur validum suis votum peregrinationis Hispalosy, mitanze, sicut defecit causa impulsua cōcomitans finem illius voti, nimurum, tractare cū Campaniē duce de eiusdem Ecclesie liberatione. Deinde, quia error non reddit irritum votum, nisi in quantum auferit consilium, aut circa promissionem, aut circa rem promissam, at existente dicto errore sunt voluntaria promissio, & res promissa, non tantum quod suum est, se materiale, sed etiam quod formale, nepe, quod finem, ad quem per se ordinatur in quantum est res illa promissa. Rursum, quia donatio ex communione omniū sententia non cefſat ob solius cause impulsua defecit, sed quando finalis cefſat. Tādem, quia cestante causa finali legis, cestat lex, non autem cestante impulsua. V. laet Tiraquellus tract. cestante causa, limit. 1. à n. 1. votum autem est quodam priuata lex, quam homo fibimur imponit. Atq[ue] ideo hanc sententiam clare colligo ex glossa. c. magna verb. vt venires, de voto, vbi dicit non obſtrare cause cestatione obligare votum, ed quod absq[ue] illa votum fieret vbi clarer videtur loqui de causa impulsua. Et eam tuentur Anton. c. ex parte, el. 2. n. 14. de conuers. coniug. Abbas. d. c. magna. n. 14. Angelus votum, n. 5. Syl. votum, 2. q. 8. Manuel. 2. tomo summæ. c. 98. num. 2. Nec obſtar. c. ex parte, in contrarium aliquid. Quia id loquitur de religiosis professione: in qua est diversa ratio. V. g. dicimus, num. 20. Nec similiiter obſtar alia ratio in contrarium adducta. Quoniam finis per se votum non est honorare Deum ipso

voto

voto immediatè, sed sola re promissa: qui finis saluatur, quamvis in modo vobendi detur culpa.

17 In dubio autem num causa falsa, vel cefſans, fuerit impulsua, an finalis, presumitur eam esse impulsuam, ac proinde minimè obligatio voti casabilit̄. Quia in omnī voto causa finalis videtur esse cultus Dei media illa re promissa: cetera autem cause videntur impulsuam. Sic Ang. & Syl. n. præcedenti allegati. Quod si votum duplē habeat causam impulsuam, quamvis vobis cestet, obligabit votum: nisi intendit vobens alter non se obligare, nisi illa duplicita causa existente. Sic Syl. ibidē. Angelus votum. 3. n. 23. Philiar. de offic. facerd. tom. 1. p. 2. lib. 3. c. 16. dub. 2.

Hucusq[ue] de voto simplici egimus. Māius dubium est de voto solemni, vt de professione religionis, nō irritetur ob errorē causa finalis? Quidam enim eam irritatam esse tunc existimat. Quoniam librum confessum desiderat, sicut & votum simplex. Stergo defecit cōfessus est tūc hoc irritum: vt diximus. nu. 16. erit similiter & illa. Arq. ita docet Anton. c. ex parte, el. 2. n. 14. de conuers. coniug. vbi Abb. n. 8. Et clarē videtur ibi tenere Cardin. n. 5. oppositione. vbi ait errorē circa causam non vitiasse in eo textu professionē. Quia censetur impulsua. Idem docet Rosella, verb. diuortio. n. 7. LanceLOTUS in stir. iuris canonici, lib. 2. tit. de diuortijs, paulo post principium, verb. falla.

19 At Bart. repetitione auth. ingressi. n. 8 c. de sacro. Eccles. distinguit, dicitq[ue] do-
lo commisso à religionis prælato irritari profesionem: secus si ab alio commissus sit. Alij autem censent professionem non irritari, sive ex dolo, sive ex cause errore fiat. Quia vero non dicitur ille professus deceptus, eō quod conditionem suam in multo digniore, perfidiorē, cōmunitatē. Deo nobis. C. de sacro. Ecc. quia ratione communis omnium sententia habet minorem dolō induitum ad profis-
tendum non refutat (vt diximus lib. 7. disp. 37.) ita sententia Glossa. c. final. in fin. 2. o. q. 3. & ibi Archid. in fine. Bellemera ibi. n. 3. Turrec. in fin. Idem Glossa. c. ex parte, el. 2. verb. falsa, de conuers. coniug. & c. dudum. verb. spes. eodem tit. vbi Anton. n. 25. Anchar. n. 11. idem Anton. c. veniens n. 4. Abbas. c. eum dilecti. nu. 7. de emp. & vendit. Ioannes de Friburgo summ. con-

fessorum. lib. 4. tit. 19. q. 6. Nauar. lib. 3. cōfiliorum in 1. edition. tit. de conuers. coniug. confil. 3. n. 4. Beroius. c. in presentia, de probat. nu. 123. Euerardus in suis topis, loco à matrimonio spirituali ad carnale. n. 1. fin. & sequenti. Crottrus repetitio-
ne. c. in ciuitate. n. 2. de vſuris. Padilla. l. rem maioris. n. 9. C. de rescind. vendit. Fla-
minius de resignat. benefic. lib. 13. q. 3. n. 12. Manuel. 1. tomo summæ. 2. edition. c. 23. n. 2. Temperant aliqui, nisi talis dolus sit, qui virum prudentissimum fallere, Si cut enim non quicunque, meus professio-
nem cestat, sed cades in virum constantē:
it nec quicunque, dolus, sed is, qui in virum
prudentissimum caderet. Idq[ue] colligunt
ex. c. cū dilectus, de his quae visib[ile] Cū
talis dolus non tam ad circumventionem pra-
dictorum Cisterciensium, quam ad fati-
tatem eorum debet retroqueri. Ergo a contra-
rio sensu, quando dolus non pertinet ad
satuitatem, sed in hominem prudentē me-
ritō caderet, vitiabitur professio. Sc. In-
noc. eo. c. cū dilectis. n. 2. Holt ad finē,
super. verb. satuitatem. Ioan. And. n. 2. &
3. Anton. n. 19. Anchar. n. 6. Abbas. n. 12.
Immola. n. 9. Decius. c. in presentia. n. 37.
vers. & hoc ultimum, de probat. vbi Felin.
n. 10. veri, secundō scias. Benedictus à Va-
dis in repertorio Felin. verb. professio. n.
2. Syl. religio. 3. q. 11. Nau. c. non dicaris.
12. q. 1. in. 1. in. 1. editione. n. 6. in. 2. verdō,
commentario. 2. de regular. n. 31. Sforrias
Oddus tract. de restitutione in integrum
2. p. q. 6. ar. 5. n. 31.

20 Ceterum dicendum est professionem non esse irritam, quamvis ex dolo, & errore cause finalis sit, alias minime facienda. Probatur ex. c. fin. 20. q. 3. quod est ex cō-
cilio Magotieni, vbi deciditur professio-
nem dolo monachorum factam esse vali-
dam, at in doli penata priuandos esse suc-
cessione hæreditatis illius professi, & ex
cap. ex parte, el. 2. de conuers. coniug. ibi.
Quoniam falsa sit causa, per quam ad suscep-
tionem veli prædicta malitia est induita: cū si
ne qualib[et] tali causa id ipsum religiosus ob-
tentu facere potuisse. Vbi indistincte dici-
tur professionem mulieris, que falsa ex-
istimans se posse a viro leprolo recedere,
ingressa est monasterium, validam fuisse:
quia poterat absq[ue] ea causa proh[ib]eti, eo
quod matrimonium nondum erat consum-
matum. Iraq[ue] folium considerat textus, nū
per professionem contraeniat vinculo
matrimonij, reliqua ac imperitentia

professionis nullitatē, salitate causē: & cūm in eo statu non irrogetur iniuria matrimonio, eō quōd nondum est consummatum, deciditur fuisse validam professionem. Et ratio est, constituendo differētiam inter votum simplex, & sponsalia ex una parte, & inter matrimonium, & professionem ex altera. Votū enim simplex comparatur sponsalibus, quae non ob solū errorē personæ, sed ob multos alios errores irrita sunt: at professio comparatur matrimonio, quod irritum minimē est, ex quoq; errore personæ causam contrahuit in eū, modō nō sit error personæ, vel cōdictionis. Ut probauimus lib. 7. disp. 18. n. 18. Et ratio huius differētiae est, quia modus redēndi voluntatis in obiectū, ab solutē, & nulla apposita cōdictione illud amātis, cōfōrmis natura ipsius obiecti: unde quādo voluntas eligit statū omnino fixū, & indissolubilē, ut est professio, & matrimonii, & eo ea est secundū modū cōgruenti obiectū permanēti: at valde incongruē, & dissentaneū, statū sumere depēteret ab alijs rebus, prater eas quae sunt de ipsius status substituti. Ex huiusmodi enim depēdētia sequeruntur multas profesiones, & pleraq; matrimonia cōfēndā esse irrita. Quod cederet in graue dānum, & scādūlū reipublice. Quod minimē cōtingit ex eo quod spōsalia, & votū simplex ex tali depēdētia irritetur. Ex quo fit ut volūtas absoluta contrahendat matrimonii, aut proficēt, eō ipso qđ veritatis circa eiusmo de statū perpetuū, includat virtualē volūta tē statū illius eligēti, etiā si erretur in quā tūcūq; magnis cīrcūstantijs illius statū. Et per hoc respōdeatur ad argumentū contrarij. n. 18. propōlitā. Hā sententia vocatēs oppōlitā, quā. n. 18. retuli, falsam, docēt Syl. verb. diuor. q. 22. n. 25, & ibi Arm. n. 16. & videtur aperte sentire gl. fin. c. cū dilectus, de his quae vi: & c. fin. in fin. 20. q. 3. Euerar. Crot. & Flam. n. p̄cedēti allegati, cōparat enim professio matrimonio, dicēt neutrū ex falsa causa, & dolo vitari: Cū tamē cōstet matrimonii ob solū personæ, aut cōdictionis errorē irritum redi. Et saeū omnes DD. quos. n. p̄cedēti retuli, cū absolūte doceat professio nē reddi irritā, ex falsa causa factā. Nec admittētā est limitatio, quā aliqui ibi relatī ponū, nisi dolus ille in virū prudētissimum cadat. Quia si nō sit dolus circa substancialia, quantūvis iustus sit, ac in virū prudētissimum cadens, non vitiat.

Et dum talis error circa substancialia contingit, nil refert, fatuus ne sit, an in

professionē: sicut nec viciat matrimonii. Cui in hac parte (vt diximus) & equiparatur. Et ita Berouis. c. in præsentia. n. 123. de probat, eā reprobat. (Si autē sit deceptio circa substancialia, an id requiratur: dicēmus. num. 22.) Ne obstat simile de meū, qui irritat matrimonii, quando est cadens in virū constātēt. Nā id decreuit Ecclesia eō quōd tollat perfēcta consensu libertatē. At dolus cadens in virū sapientissimū, quādo nō est circa professionis substancialia, nō tollit libertatē requisitam ad professionē, sicut nec ad matrimonii, cui & quiparatur. Nec obstat etiam argumentū a contrario sensu, ex. c. cū dilectus, de his quae vi, cui Doctores oppoſiti innuntur. Nā respondet bene Berouis proximē citatus, illud argumentū vim nō habere, quādo inde resularet absurdus intellectus, & rationi dissonans. Ut notāt scribentes. l. 1. s. huius rei. ff. de officio eius: Euerardus in suis topicis, loco à cōtrario sensu. n. 7. Id demū obseruandū cēseō, valde mihi diſplicere rationē, qua cōmūniter vtūtū D. n. p̄c. allegati, ad probandū non viciari professionē dolo factā: eō qđ nō dicatur deceptiō is, cuius cōditio melior effēcta est. Ea etenim ratio optimē concludit minimē dandā minoribus restituionem, quod professionē, sicut cōcēderit quoad alios cōtractus, in quibus lai sunt. Quia in alijs cōtractibus prāsumit ius eos ratio ne minoris actatis deceptos esse: qđ in professione prēsumi nequit: eō qđ perfēctō statū elegēt. At quoad valorē professio nis solū attendit, nō error, & dolus talia sint, vt consensu abstulerint, nec ne. Et quādo cōsensus tollitur, vt quando circa substancialia cōtingit dolus, viciatur professio: & verē dicitur is professio deceptus. Quoniam statū quānū perfēctior liberā electionē desiderat: cui dolus obliuit.

Hinc deducit, solū errorē, vel dolum circa substancialia, irritare professio nis, sicut & matrimonii. Ut si quis putans se profiteri in quāda religione. V. g. D. Dominicū, profiteretur in D. Frācīci religione. Aut quādo effēt notabilis deceptio circa institutum, & substancialis regulæ quā profiteretur ille. Talis enim error liberā voluntatem tollit. Cū mil magis cōsensui, quānū error aduerferetur. L. si per errorē, ff. de iuris. omn. iudic. Et amplius constat ex dictis. n. p̄cedēti.

Ex dictis. n. p̄cedēti.

te, cognita iniustitia sententia diuortij, teneretur ad matrimonium redire, at non posset debitu petere. Ut. n. 9. probauim⁹.

S V M M A R I V M.

Quando fornicatus coniux, qui erat innocens, & nōdum latet eō diuortij sententia, tenetur coniugem adulterum dimisum, sibi reconciliare. n. 24.

Potest latā diuortij sententiam, an possit accusari coniux ille reputatus innocens de priori adulterio. n. 25.

Quid, si is qui ante sententiam diuortij fornicatus fuit, sit iam professus, vel in sacris cōfirmitus. n. 26 & remisit, si nonius existens, vel in minoribus constitutus, vel voto simplici ligatus fornicatur.

An si latā diuortij sententia coniux prius innocens adulteretur, sit restituendus alteri cōiugi compensatis adulterij. Refertur triplex sententia. n. 27. 28. 29.

Propositus sententia Antboris: & explicatur quando index officium suum impetrari debet. n. 30. & ibi, quid, si sententia vōdum transit in rem iudicat: vel dannatus si minor, & petat restitutio nē.

An debet index ex officio compellere coniugē sic fornicantem, ad reconciliationem? numer. 31.

An indicē non compellente, teneatur in foro conscientie reconciliari. n. 32.

Quid, si coram indicē negat adulterium post sententia diuortij falsis testibus se tenuatur, an sit cogendus redire in foro conscientie, ac fateri veritatem. n. 33.

An si coniux innocens sit iam separatus sententia Ecclesiæ p̄cedēti, aut absq; ea, & fornicetur post professio nē, aut ordinem sacram afflūptum, sit restituendus priori adulterio. n. 34. Et ibi, quid, si post rōrum simplex, aut ordines minores, vel nouitatus tempore.

Quid, si fornicetur latā sententia diuortij, nō dānum tamē mutato statū, & iam sit professus, vel in sacris, vel ut ad eum statū mīgrare, sit restituendus alteri coniugi? numer. 35.

An si latā diuortij sententia coniux innocens fornicatur, possit iure actionis reperire eum qui prius adulteratus fuit. n. 36.

An uxori priuata dote ob adulterium, illam recuperet, sive iure actionis, sive ex officio iudicis, viro postea in adulterium lapso: vel restituere eam teneatur virtus. n. 37.

Solum sint argumenta: & endatur. cōx literis, de dinor. n. 38.

Quello tertia. An coniux adulterii dimissus sententia diuortij precedenti, ius habeat reperten di innocentem, si tunc is in adulterium labatur: ac mutuo vtrumq; adulterium compensetur? Et quidē, quando ante diuortij sententiam contingit innocentis lapsus, constat inter omnes Doctores n. 27, 28, 29, & 30, referendos, teneri hunc redire ad coniugem dimissum. Nam mutua illa delicta compensatione aboleritur, nec resert utri prius adulterii reus fuerit. Ut dixi, numer. 6, probauimus, & tota illa disputatione.

Inmo & iam diuortij sententia lata, potest coniux dimissus accusare ad matrimonium instaurandum, alterum coniugem, de adulterio ante sententiam ab eo commisso. Ut contra Ioannem Andream, c. finali, n. 6, & ibi Anton. n. 8, de adulterio tenuerit Anch. eo. c. fin. n. 5. Diciturque, quia vbi ad idem competit actio, & exceptio, quanis delictum non fuerit deductū in iudicium per viā actionis, potest is qui non deduxit, postea agere. Ut obseruat Innoc. c. super spoliacione, p. 2. statim in principio, de ordine cognit, & constat in compensatione debiti, non oppo sita exceptione, ad quod recuperandum potest agi postea, i. vendicari, s. de cuitione. Deinde, quia quando re vera vteri; era adulteri, in neutrī sauorem, aut odii, sententia transiit in rem iudicatam. Ut nu. 7, probauimus. Quidquid tamen sit in foro externo, certum est in foro conscientiae teneri illum coniugem sibi alterum recolliare, tec libi sententiam iniulc obtentam suffragari. Cum enim delicta comparentur, nullum diuortij ius illi competebat.

Quidam autem temperant, ut coniux fornicans ante sententiam diuortij, teneatur redire ad coniugem ob adulterium dimissum, nisi ille dimittens sit iam post fornicationem admisum, professus. Tūc enim nec tenetur redire, nec alter cōiux potest eum repetere. Quoniam nouis homo per professionem effesus est. Sic Guillelmus relatus ab Abbat. c. vieniens. n. 7, de conuer. coniug. Idem docent Palud. 4. d. 35, q. 2, ar. 2, nu. 14, & ibi Supplementum Gabrieles, q. vnic. ar. 2, post. 9, conclusionem, ver. sed quid si nocens, vbi tradunt vxore fornicante, posse vitum postea adulterii committentem, quamvis nō sit lata diuortij sententia, religionem ingredi, aut ad sa-

cro ordines promoueri: & ducitur, quia sicut ante matrimonij consummationem potest coniux religionem ingredi, quod ius minimē perditur fornicando, sed tene tur reddere, nisi eligit religionis statū. Ita vxore fornicante post consummatum matrimonium, potest innocens ad religionē, vel ordines transire: & si vir sit adulteri, potest vir ad religionem migrare. Ius autē hoc efficiendi, non amittitur eō quod cōiux ille innocens labatur postea in adulterium. Quoniam per alterius fornicationē acquierat ius non reddendi, & vouchendi: vbi autem ipse postea fornicatur, amittit ius non reddendi: sed non ius vouchendi. Quare tenetur vel reddere, vel statū mutando vouchere. Sed omnino ab hac limitatione recedendum est, & dicendum nō li cere coniugi innocentem, qui ante diuortij sententiam in adulterium labitur, ad alii statum transire: quod si transact, posse reuocari ad vsum matrimonij ab altero coniuge, in cuius præiudicij ille nequit propositi, ordinemve assumere. Nam eō ipso quod ante diuortij sententiam adulteriu admisit, compensantur delicta. Ut dixi, n. 24, & reddit matrimonium ad pristinū statum, in quo neutrī coniugi diuertere gratia transeundi ad alium statum, permittit. Atq; ita docent Hols. c. vieniens. n. 7, de conuer. coniug. & ibi Ioan. And. n. 5, Anton. n. 9, Abbas. n. 7, Anch. n. 6, Car. q. 5, Nauar. lib. 5, conf. in. 1, editione, tit. de adulter. conf. 1, nu. 4, & 5, in. 2, verò, lib. 3, tit. de conuer. coniug. conf. 9, n. 2. Quid verò tenetur facere coniux post ordines vel professionem restitutus alteri coniugi: dixi. nu. 9. Erat posit mutare statum, quando eius fornicatio contingit post latam diuortij sententiam: dicam. nu. 35, & quando contingit iam mutato statu, dicam. n. 34.

Potissima autem quæstio disputanda est. An si lata sententia diuortij contingat innocentem labi in adulterium, compensantur mutuō delicta, ac proinde compellendus sit ad coniugem adulterij causa di missum redire? In qua disputatione quatuor inuenio sentencias. Prima ait compēfari adulteria, & ita iure actionis compete re coniugi dimissio repetitionem alterius. Dicitur primo, quia cap. ex literis, de diuortio, expressè habetur celebrato diuortio in noctem coniugem, qui ad alias trahit nupias, compellendum esse ad priorem vxorem redire. Atq; interuenisse diuortij

sententiam: notat ibi glos. verb. ab inuicē, colligens ed quod textus afferat cōvocato capitulo de eins cōsilio Episcopū separare coniuges illos. Quod idē docet Abb. c. de illa. n. 3, de diuort. Secundō, quia cōiuges iure diuino nequeunt separari, nisi ratione fornicationis: ergo si vterq; fuerit fornicatus, debent iterū coniungi. Nec refert si fornicatio admissa sit ab innocentem post diuortij sententiam, quia sententia hominis non aferit ius diuinum compensationem adulteriorum admittens. Et cōfiratur, quia posteriori adulterio admisso, facta est compensatio sententiae commodum extinguiens. Pleraq; enim sunt, quae rei iudicat̄ p̄p̄onderat: nimurum, vinculum matrimonij persūst: adulteriu innocentis: aquitas cōpensationis: periculū adulteri: facilis ad pristinū statū regresus, cuiura fauēt. eab exordio. 25. d. Tertiō, quia diuortij sententia minime praeflare debet adulteri aniam: ergo si innocens, in cuius fauore lata est, potest adulteri, reddendus est alteri. Quartō, quia sententia diuortij tacitam includit conditionem, in fauore innocentis, nisi ipsi vellet cōiugem adulterum repetrere. Ergo in fauore adulteri, includitur etiam tacita condition, si innocens continens fuerit: ac proinde eo incontinentiā vero, non subficit sententia. Alias haec non inclusa conditione, esset in equalis litigantibus, ac subinde iniusta. Tandem, quia non est in pœnam posterioris adulterii, sed ex natura contractus matrimonij, quod tacitā conditionem claudit, ut altero non seruante fidem, licet alteri diuertere: & vtroque coniuge fidem frangente compensentur delicta (ut probauimus hoc lib. disp. 3, n. 4, & disp. 5, n. 23). Ergo statim in accōnūcēs labitur in adulterium, integrum est alteri petere reconciliationem, & tenetur ille nulla iudicis coactione expectata admittere. Et idē hanc partem (qua valde probabilis est) tenuerit ex iurisperitis, gl. c. finali, in fine, de adulter. & cap. ex literis verb. ab inuicē, de diuort. Holt. eo. c. ex literis, nu. 2, & c. vieniens. n. 7, de conuer. coniug. & summa, tit. de diuortij, num. 9, Ioan. And. c. fin. num. 5, de adulter. vbi Anton. n. 8, Anch. n. 5, Ananias. n. 3, in solutione ad. 1, questionem. Idem Ioan. And. d. c. ex literis, num. 10, vbi Anton. n. 9, Anch. n. 5, fin. & nu. 13, Cardin. n. 5, oppositione. 3. Præpos. n. 12, Henricus. num. 14, Idem Præpos. c. de illa. n. 6, de diuort. vbi

Alex. de Neu. n. 6, Felinus. c. lator, declaratione. 8. n. 9, de sentent. & re iudic. Nauar. lib. 4, consiliorum, in vtraq; editione tit. de diuort. c. 6, i. n. 2, & 3, Lex. 6, tit. 10, p. 4, Greg. Lop. 1, 8, verb. esse misimo, tit. 2, p. 4, Maynerius 1, in ambiguis pro dote. n. 207, ff. de regulis iuris. Couar. 4, decret. 2, p. c. 7, 5, 6, n. 5, Gaeta repetitio, c. ad limina 30, q. 1, §. 4, n. 22, 8, Iulius Clar. lib. 5, receparū, §. adulteri, ver. facta autē thori separatio. Anto. Gabriel tom. i. com munū opin. in mea editione, lib. 1, fol. 21, columnā 2, & folio. 25, col. 2, Barbosa. l. viro atq; vxore. 40, nu. 3, ff. soluto matrim. Surdus de alimentiis, tit. 7, q. 16, numer. 52. Et ex Theologis. D. Bonauen. 4, d. 35, art. vnic. q. 5. Et quoniam ibi non satis explicet, an loquatur lata sententia, at ex solutione argumentorum constat. D. Anton. 3, p. tit. 1, c. 21, q. 6, veritē nota quod si post diuortij. Palud. 4, d. 35, q. 2, ar. 2, nu. 14, limitatq; nō si vellet religionem ingredi, aut fieri scerdos. Supplementum Gabrie. ibi. q. vni. art. 2, post. 9, conclusionē, ver. sed quid si nocens. Petrus de Soto leſt. 12, de matri. col. pen. Palacios. 4, d. 35, disp. vnic. dubio 4, columnā 20, fol. 790, limitans, si prior cōiux iam sit correc̄us Angles florib. 1, par. de matrim. q. 9, de diuortio, ar. 2, diffic. 6, Graffis. 2, p. decisionum, lib. 1, cap. 12, nu. 73, casu. 3, Ludouicus Lopez. 1, p. instru. c. 295, §. præterea quia non est facilis, ver. ceterū & si prædicta, & 2, p. instru. & de matri. c. 5, 4, vbi de diuortio quoad habitationem, §. penultimo. Canedo sum. sacramentum de matrim. c. 7, n. 57, casu. 1, & vide tur tenere Veracruz. 3, p. Speculi. ar. 1, conclu. 5, casu. 1, vbi ait fornicantem post diuortij sententiam, compellendum esse ad reconciliationē. Non tamē clare explicit, an iure actionis, vel ex iudicis officio.

Secunda sententia est aliquorum, quos tacito nomine refert Palud. n. præcedenti allegatos, qui sic distinguunt: Si prius adulterans perat posterius adulterum, est sibi reddendus, nisi hic velit ad facros ordines, religionemve transire. Quia sententia hominis non aferit ius diuinum præscribes ut fornicans posterius non possit priorē repellere, sed sicut delictorum compensatio. Si vero posterius fornicans perat priorē, non est prior cogendus. Quia ultima culpa præiudicat.

Tertia sententia afferit, nec ex officio iudicis restituendum esse alteri cōiugem innocentem, qui post diuortij sententiam

adulterium admisit. Quoniam sententia illa transiit in rem iudicatam, in favore innocentis (vt diximus. n. 4.) Nec est textus committens iudicii, vt ex officio suo id efficiat. Ita Goffredus summa, tit. de diuortijs. n. 13.

Quarta sententia (cui adhereo tanquam probabilior,) assertit nullam actionem acquiri coniugi adulterio, vt repeat innocentem, qui post diuortijs sententiam adulteratus est, atque ita ea delicta minimè compensari: integrum tamen esse iuduci ut eos conciliet ex officio suo illos cogens, quod fornicationis periculo cōsulatur. Probatur prior pars, nimurum, non dari actione. Quia femel bene diffinatum, minimè retractandum est. c. quod bene. 6. q. 4. ex Nicolo. I. iuncta glo. verb. diffinatum, ubi explicat, a iudice per sententiam. Secundum, quia seruitus semel amissa non renascitur, c. quare, de confecr. d. 4. 1. Stichum. §. aream. ff. de solut. Seruitus autem coniugis innocentis amittitur lata sententia diuortijs. Nō ergo ipso potest adulterate renascitur. Tertius, quia licet adulterij exceptione per simile adulterium extinguatur: at exceptione rei iudicata que obstat priori coniugi repetenti, minimè aboletur per crimen post sententiam admisum. Quartus, quia diuortijs sententia absolutum innocentem à debito coniugalis societatis: dissoluitque contractum matrimonij quoadiū thor, & habitationis, manente vinculo. Quare innocens postea fornicans, reus erit adulterij in ordine ad Deum, ob vinculum matrimonij perseverans: non tam peccabit adulterus coniugem diffidit, nec illi iniuriam inferet, vt pote qui iure in illius corpus delictitas erat per sententiam. Sicut curius altero coniunite fornicans, reus est adulterij in ordine ad Deum, ratione matrimonij, non tamen in ordine ad coniugem coniuentem, cuius iniuria cessat. Sicut ergo in hoc eveniente non datur actio aliqua coniugi conniuenti, vt ob id adulterium perat diuortiū, ed quod eius iniuria cesset, qua fundatum est actionis ad petendum adulteriu: ita in illo, neganda est actio ad repetendum coniugem fornicateam post sententiam: cum similiter iniuria cessaret, qua fundatum est mutua deiſorum compensationis, & actionis ad repetendum. Quinto, quia sententia diuortijs non fertur sub conditione aliqua in favorem rei, nimurum, si innocens consinuerit: cum omnino in

odium ipsius transeat in rem iudicata (vt n. 4. diximus,) cū ergo absoluta, & in perpetuum absoluat innocentem à matrimonio iei seruitur, ad illam sequens adulterium minimè renocabit. Ed vel maximè quod id iure cautum non inueniatur: imo omnia iura clamens sententiam ritę latę reuocandam non esse. Probatur secunda pars, nimurum, officio iudicis cōiuges illos reconciliandos, quando eft periculum adulterii. Quia iuxta doctrinam Bartoli. I. 4. 6. hoc autem iudicium. n. 2. ff. de domino infido, quam approbat Nauar. lib. 5. consil. tit. de adult. in 1. editione, cons. 2. nu. 1. in 2. vero, cons. vno. n. 1. dicens communiter eam recipi: potest iudex vti officio suo nobilis in publicam utilitatem, & miserabilium personarum, & alia pia, quale est salus anima. Item, quia delictum superueniens praedicatori rei iudicare ob animo peculium, ex iudicis officio. Et id hanc sententiam tuentur, ex Iurisperitis, Ioannes relatus a glof. fin. c. vlti. de adul. glof. c. Apostolus, verb. viro. 32. q. 7. & ibi Philippus, & Laurentius, quos refert, & sequitur ibi Archid. n. vno, super glof. mulieri, & ibi Bellamera. n. 2. Innoc. c. illa. n. vno, verb. de alijs, de diuort. & ibi Joan. Andr. num. 2. Abbas. c. final. num. 5. de adult. & c. ex literis, nu. 21. de diuort. vbi Alex. de Neu. nu. 19. Albericus in dictio nario, litera D. verb. diuortiū. §. diuortiū secundum, vers. post latam sententiam: & litera M. verb. matrimonium. 8. versic. quid si aliquis coniungim. Ioan. de Friburgo summa confessorum, lib. 4. tit. 22. quæst. 13. Monaldus summa, tit. de diuortiū. §. propter quid diuortiū fiat, vers. item si lata. Sylvi. verb. diuortiū. q. vltima. Montaluis. I. 6. fin. tit. 10. p. 4. Turre. c. Apostolus. 32. quæst. 7. art. 1. num. 1. Et ex Theologis. D. Thom. 4. d. 35. q. vno, art. 6. ad. 4. & ibi Durand. quæst. 2. artic. 2. n. 8. Vincentius Speculo doctrinali, tomo. 2. lib. 10. capit. 44. Abulensis. cap. 19. Matth. q. 76. ad. 4. Sotus. 4. d. 36. quæst. vno, art. 6. ad. 3. Enriquez lib. 11. de matr. c. 17. num. 3. Bartholomeus à Ledesma du bi. 70. de maritim. ad finem. Petrus de Ledesma de maritim. q. 62. ar. 6. dubio vno, conclus. 2. Philiacus de officio sacerd. tomo. 1. p. 2. lib. 2. c. 17. ad finem. Bernardinus Bellofillus, quem refert, & sequitur Vega. 1. tomo summæ cap. 13. cafu. 13. In telligenda tamen est haec opinio, quando sententia illa diuortijs transiit in rem fu-

dicata-

dicatam: ed quod decendum appellatio ni concessum sit transactum: vel si fuerint tres sententiae latae. Nam siud nos ita se habeat, perinde reputandum est, ac si sententia non praecedit se adulterium posterius: Quia virtus sententiae est suspen sa. Atque iterationes omnes, quibus haec sententia inititur, solum probant, quodam sententia omnem firmitatem obtinet. Similiter et dicendum idem, quando sententia illa transierat in rem iudicata, ob lapsum termini appellandi: at damnatus erat minor, periq; beneficium restitutionis aduersus lapsum illius termini, c. id enim beneficium restitutionis sibi competit in hac re, & restituatur ad pri stinum statum, ac si sententia non transiisse in rem iudicatam: & ita suspenderetur vis illius sententiae: vt bene Maranta prædicta par. 6. tit. & quandomque appellatur, numer. 77. & sequentibus) tuac enim iure actionis posset petere coniugis post adulteratus restitutionem: ac si adulterium illud contigisset suspensa sententia porappellatione m. Quia per beneficium illud restitutioonis ad eum statu redit sententia. Secus si id beneficium minimè imploret. 31. Debet autem iudex ex officio, licet alter coniux minimè petat, hos coniuges reconciliare. Quia praelarus vt pastor animatum tenetur periculis incontinentie occurrere. Sic D. Thom. Vincentius, Ioannes de Friburgo, Monaldus. Abulensis. Sylvius, Petrus de Soto, numer. praecedenti allegati. Gregorius Lopez. I. 6. verb. pue do tit. 10. par. 4. Palacios. 4. dist. 3. 5. disp. vno, dub. 4. folio. 790. Hoc autem intel ligendum non est regulariter: sed solum, quando manifestum est periculum coniugum, & aliorum scandalum. Sic Sotus, Bartholomeus à Ledesma, Petrus à Ledesma, numer. praecedenti relati. Vega. 1. tomo summæ cap. 13. cafu. 13. Imo Sotus, & Barth. à Ledesma recte dicunt minimè teneri iudicem vti medio tan rigidio, nisi cōiux illi prius innocens perditissimè viueret, magnum suis adulterijs scandalum generat. At posse compellere in pecuniam ob eius coniugis scandalum.

Hinc deducitur, quid dicendum sit, nū in foro conscientia teneatur vir fornicans post diuortijs sententiam, qua transiit in rem iudicatam, admittere vxorem ob adulterium à se derelictam. Id enim afflament aliqui: ed quod adulteria compen-

tur. Et quia sicut per proprium adulteriu amittit coniux ius exigendi debitum, ita ipso iure recuperat altero adulterante. Sic Durand. 4. d. 35. q. 2. artic. 2. num. 8. Maioris ibi. q. 1. fine; Palud. Supplementum Gabrieles, Petrus de Soto, Nauar, Henricus, Iulius Clarus, Cañedo, Angles, Ludouicus Lopez, quos omnes, num. 27. retuli. Tabiena matrimonium. 4. nu. 1. cafu. 1. Ar milia, verb. matrimonium, nu. 73. cafu. 1. Temperant Durand. Maiori, Palud. Et Supplementum Gabrieles, nisi vir velit facios ordines suscipere, & ob id fugiat bigamiam. Addunt Palud. Maioris, & Supplementum, vel velit religionem ingredi. Sed verius est minimè teneri donec per Ecclesiam cōpellatur. Quod docent glof. c. Apostolus, verb. viro. 32. q. 7. Abulensi s, Sotus, Barth. à Ledesma. Petrus à Ledesma. Enriquez. n. 20. relati. Emmanuel Sa summa, verb. diuortiū. n. 2. vers. post diuortiū. Et ratio est. Quia ex officio cogi, est in pecunia fornicationis, & ob periculum fragilitatis: ed quod coniux abusus fuerit libertatis priuilegio. Sic enim vocat hoc pecunia, Sotus, Enriq. Barthol. à Ledesma. lib. 2. Tur. c. Apost. 32. q. 7. ar. 1. n. 1. Philiar cus de officio sacerd. tomo. 1. p. 2. lib. 2. c. 17. ad finem. Ad pecuniam autem nemore tenetur ante iudicis sententia. Deinde, quia adid non tenetur ex iustitia, eum per sententiam a coniugali consilio absolitus sit, nec delicta compensatur in hoc eveniente (vt numero. 30. probau.) Nec etiam ex charitatis lege. Quia hoc non obligat cum detrimento notabili proprio, nec extra grauem necessitatem, cui aliter subveniri potest. Quia omnia hic desiderantur. Nam graue coniugis detrimentum est admittere. Cum se matrimonij seruitiū à qua liberera, submittat, nec posset femel admittendo ad alium statum perfectiore migrare: & si vir sit qui admittit vxorem, sit bigamus, & magnam honoris iacturam faciet. Nec reputatur graue necessitas. Pos test enim alijs modis fragilitati coniugum consuli.

Secundo infertur coniugem post sententiam diuortijs fornicante, non teneri cri men fateri coram iudice interrogante: nisi in indicij, aut semiplena probatione praecedenti: sicut quando iudex de alij delictis interrogat: imo nisi precedat infamia. Quia iudex in hac causa procedit ex officio (alteri enim cōiugi denegatur actio: vt

dixi. nu. 30.) quando autem iudex ex officio procedit, infamia desideratur, ut respondeat. c. inquisitionis, de accus. 3. terc. & c. cum oporteat, eodem. Quod si iuridice rogatus negat, vel falsus testibus se defendat, atq; ita non cogatur ad consortium coniugale redire. Existimatio enim non teneri in foro conscientia. Quia est pars (dixi. nu. precedenti) reus autem falso probacionibus absolvitur, minime tenetur ad paenam quae vultus damnandus erat. Ve probauit disp. praecedenti. n. 14.

Dubitabiliter, quid dicendum sit, si coius innocentis qui ob adulterio alterius diuerterit, iam mutato statu factus religiosus professus, vel laico ordinis initatus fornicatur, an restituendos sit alteri adulterio dimissu repetantur, vel saltu ex iudicio osuicis? Triplex potest esse casus. Primum, quando ante sententiam, sive quod immutato, fornicatione admittit, ac postea statum mutavit. Secundus, quando statu mutato eodigit fornicatio, sive praecesserit sententia diuertij, sive non. Tertius, quando fornicatio est post sententiam diuertij, nondum tamen mutato statu, ut vult mutare, vel iam mutari, quando sit intentatur. Et de primo casu dixi. n. 26. In secundo autem casu, quando iam factus religiosus professus, fornicatus est, non restituendum esse virum vxori. Quia si adulterium non esset notorium, restituetur viri tanquam spoliata, non tamen ob fornicationem sequentem, que cum priore minime compensatur, ob mutatum statu factam, que ab eo; viroris preiudicio fieri potuit in foro conscientia, si vir sit certus de adulterio ab uxore admisus: sed restitutetur proper spoliium infinitum quod forum externum donec via ordinaria probetur adulterium uxoris. Quo probato minime admittetur uxoris exceptio de simili adulterio viri commisso post illi statu assumptionem. Quia per illud minime potuit illi statu prejudicare: qui legitime in foro conscientia alium patitur est, si solum viroris preiudicium attedamus, quamvis ob scandalum, vel alias circumstantias pecare potuit, ut dicimus disp. 11. per tota. Et talis religiosus, vel in sacris constitutus, sic viroris restitutus, nec petere, nec reddere debitum virori poterit. Quia si certus sit de adulterio viroris, certus est solum votum sufficienquum validum. An vero si probationes adulterii viroris velit in continentia offerre, sive in hoc casu restitutedus, dicimus disp. 12. n. 22.

In tertio autem casu, quando diuertij

sa vxore ob notioram fornicationem, ad ordinis sacros est iam promotus, si enim eo statu assumptione fornicatur, non est ad vxorem reuocandus. Quia iam status est mutatus, & ius acquisitionis est statu illi immutabilis, cui per sequentem fornicationem praeiudicari nequit. Et tunc delictorum compensatio sit, quando res in codice statu permanenter. Atq; ita docent Palud. eo. n. 14. Archid. c. si coius. n. vnic. verbi in eaglo. f. ibi, iniuriant faciat, 34. d. Cardin. Alex. drinus ibi, & Dominicus ibi, in fin. Greg. Lopez. l. 8. verb. esse misimo, tit. 2. p. 4. Si tamen sententia diuertij non praecesserat, & dum fornicatur, et nouitius, vel in foliis minoribus ordinibus constitutus, vel solo simplici castitatis voto ligatus, credo eum teneri redire ad vxorem. Cum enim status hic non sit invariabilis, nec omnino perfectus, non potuit vxori prejudicare, quia ius habet ut delicta compensentur, quoties ante diuertij sententiam contigerit virum in simile adulterium labitur si voto simplici ligatus est castitatis, non potest petere debitum. Dixi semper, quando non praecedent sententia recessit ob adulterio notorium: & postea iam professus, vel in sacris constitutus, est fornicatus, non restituendum esse virum vxori. Quia si adulterium non esset notorium, restituetur viri tanquam spoliata, non tamen ob fornicationem sequentem, que cum priore minime compensatur, ob mutatum statu factum quod forum externum donec via ordinaria probetur adulterium uxoris. Quo probato minime admittetur uxoris exceptio de simili adulterio viri commisso post illi statu assumptionem. Quia per illud minime potuit illi statu prejudicare: qui legitime in foro conscientia alium patitur est, si solum viroris preiudicium attedamus, quamvis ob scandalum, vel alias circumstantias pecare potuit, ut dicimus disp. 11. per tota. Et talis religiosus, vel in sacris constitutus, sic viroris restitutus, nec petere, nec reddere debitum virori poterit. Quia si certus sit de adulterio viroris, certus est solum votum sufficienquum validum. An vero si probationes adulterii viroris velit in continentia offerre, sive in hoc casu restitutedus,

sententia Ecclesie praecedenti celebratur est, & vir tunc fornicator nondum mutato statu, & postea mutet statu profens in religione, vel in sacris ordinibus constitutus; si fulmineus sententia relata. n. 27. nimis raro posse sententia fornicante ante mutationem status acquireti viri ius, & actionem ad repandum subinde dicendum est non obstante nono statu eum vxori reiutendum esse, sententia viri fornicans ante sententiam mutata statu huius dicta. n. 26. Quia status illa iniusta mutatione aduersus in acquisitione vxori, non potuisse illi praeiudicare. Retenta vero opinio, quia n. 30. sustinuimus, videlicet, vxori omni iure, & actione definita esse, possit ante iudicem ex officia coniuges illos reconciliare, vi incontinentia penitentia confitentes nulla modo poterit iudicium ad consortium coniugale reuocare. & id credo, si vir votu simplex castitatis emisit. Quia iudicium illud in eo statu, aut circa illum emisum, sicut omnino validum: siquidem ius vxoris nullo pacto oblitum: ac proinde cessit officium iudicis, quod non fore debet peccatum, quale est effigie, ut redire contra illum votum, quod omnino firmum est. & votu quod perfectius est: sive alijs modis occurrerit debet per rictum incontinentia. Quod si obijicias, eucliarum non potuisse assumi, votum emitte, ut praetudicatio officij iudicis, cui per fornicationem ius acquisitionis erat, ut coniuges illos reconciliaret. Dic hoc ius non acquisitionis alterius coniugis favore, sed in bono ipsius coniugis fornicantis, ut eius incontinentia caueatur, & vi bono communis confundatur; eamendo peccata publica, ex quibus scandulum oriri solet. Quod impedit non debet statu perfectio viri. Vnde etiam existimo non posse in dicto illud officium imperare, quando fornicans post sententiam, vellet proficer, aut ad ordinis ascenderet. Quia iam incontinentia sue confundit, nonum vinculum seruanda castitas sibi imponens, statu perfectione assumenda.

Vtrum autem sicut coniux adulteri non haberet ius actionis, vi incontinentem post diuertij sententiam fornicante repetat: neque hic tenetur in foro conscientia illum admittere, donec iudicis officio compellatur; ita & contra, si ipse innocens tunc fornicans, vel alterius sibi reconciliare, careat ure a & onis, ac proinde prior adulterio possit removere, donec iudex compellat. Palud. 4. dict. 35. quest. 2. artic. 2. num. 1. 4. & Gregor. Lib. p. 1. 5. verb. de adulterio, tit. 10.

ob adulterium vxoris, lata iudicis sententia dorem ipsius acquirat; ac ius diuortii, & post sententiam fornicietur, recuperari iure actionis vxor dote amissam? Et quidem recente sententia n. 27. relata, dicenti vxorem habere tunc actionem ad repetendū virum, dicendum subinde est habere actionem ad repertendā dorem. Quia cōpensatur delicta. Quod optimè dixit Greg. Lop. 1.8. verb. esse misimo, sit. 2. p. 4. aut enim in viro fornicati post sententiam diuortii, amplectenda esse sententias que tribuit ius vxori; & per consequens fore vt vxor recuperet dote ob adulterium amissam. Et ideocùm bona, l. viro, atq; vxore, 40. n. 3. ff. solu. matri. docet vr̄q; cōcedi iure actionis vxori. Et Mexia taxat panis, concl. n. 6.2. dicit iure expeditū esse, vxore esse per sententiam iudicis recuperaturā dote, virum; illa privandū. At retēta nostra sententia, n. 30. explicata, dicenti nullam superesse actionem vxori adulteria per sententiam dimissa, sed solū posse iudicem ex officio reconciliare cōiuges; dicendum est nullo modo esse reddendū vr̄o dote. Quia iudex ad instaurandū matrimonium imperatur suum officium, quod deinceps peccatum incontinentis viterit. Quæ ratio minime cogit, ut debet cōpere ad redēdam dorem. Cū reconciliatis coniugibus, & doce acquisita viro, periculū incontinentiae tatis vicerit. Quid si nulla præcesserit sententia, sed vir pastum inierit cū vxore adulteria, ut lucretur dorem, & sic desistat ab accusatione criminali adulterii. (Quod fieri posse diximus disp. præcedēti. n. 22.) Existimmo cū pochea fornicantē teneri nol la expectata iudicis sententia dorem restituere vxori, fecit & tenetur illa ad coserū maritale admittere. Quia delicta quoad vr̄q; compansatur, quando cōmittuntur ab vr̄o, ante latam sententiam; & hoc non in solo foro externo, sed etiā in foro conscientie, quamvis delictū alterius occulit sit. Ut probauit disp. præcedēti. n. 29. & sequenti. Nec obstat pastū lucrande donis, seu potius illūs iūtū restinenda. Quia illi iure ipsa nescia conditio, nisi compenseret delicta viro post modum adulterante. Cū tunc iure ita disponente, omnis redēant ad primitū statu. Sicut l. I. quarto. 46. 6. interlocutorem. ff. locati, allegantur locatōrē fundi nō teneri soluerē pœnā de qua conuentum est, si intrā consentiōnē tēpus expellat conductorem, eo quod biennia non soluerit pensionem, vel non

excoluerit ut oportet, fundū. Quia quan-
uis nil expressum sit in stipulatione, de so-
lutione peccatorum, at verisimiliter est ita cō-
uenisse, nimirum, sub ea conditione, si pē-
ccatoribus paruerit, & ut oportet, coluerit.
Sic ergo in nostro caſu, quando conuen-
tum est inter virum & vxorem, ut vxor
non reperiret dotem, & vir ab accusatio-
ne desisteret: quamvis nulla conditio ap-
posita sit: ut intelligatur, nisi vir denuo a-
dulterii reus efficeretur, siue prius delictum
vxoris, compensatione tolleretur.

Ad argumenta n. 27. proposita respon-
detur. Ad primū despūtū ex. c. ex literis,
de diuītū. prætermis̄is̄ solutionib⁹ Sotii
4.d.; 6.q.vñc. art. 6.ad.3; & Abulen. c. 19.
Matr. q.76.ad.4, que mibi non placet: le-
gitima ſolucio eſt, in caſu illius textus nō
interueniēs diuītū ſententia. Quid ex
eodem textu manefile colligitor, ibi. Sa-
nè tu conuocato capitulo tuo, cū ex eorū confi-
ſio viri, priuatum continentiam ininxeris.
Si priuatum, non ergo interiū ſententia.
Atq; ita docent Goſſre, ſum. tit. de diuor.
n. 13. Innoc. eo. c. ex literis. vñc. nō, ſuper
verb. priuatum: Hostiensis ibi, initio, ſuper
eodem, verb. Ioan. And. n. 10. Ancharan.
3. Abbas. c. fin. n. 4. de adul. Archi. C. Apo-
ſtolus. 3. 2. q. 7 ad finem, & ibi Bellam. n.
2. Ad ſecundū dic. compensationem ad-
mitti, quando viri uſus fornicatio praē-
dit diuītū ſententia. Nec ius naturale,
& diuītū diuītū: poft ſententiam admittit
cōpationem. Quia adulterio illam al-
legantibus obſtaclo exceptio ſententia, qua in
fauore alterius, qui dū laſt eſt, innocēce-
rat, transiit in rem iudicatam. Et ius iupi-
naturale, & diuītū praescribit ſententia
iustum obſeruandā eſt. Ad confirmationem,
negandū eſt ſi tunc compensationem
& commodum ſententiaz extin-
guī. Quia omnibus illis præponderat ex-
cepio rei iudicata: & incontinenti per-
iculo, iudicis officio subueniri potest. Ad
tertium dic. ſententia minimē praes-
tare adulterandi anſam; ſed alterius con-
iugem ob malitiam ſuam abuti libertate:
& ideo dignū eſt, ut iudex ex officio ſuo
ad priuatum ſervitutem cum renoget. At
non inde prior adulterio actionem ad repa-
tendum comparat. Ad quartum admissio
antecedenti neganda eſt conſequētia. At
non ſententia eſt iniuxta ob eam iniquali-
tate: ea enim proficitur, ex eo quod tra-
feat in ſententia in fauore innocentis,
& in odium ipius rei. Quia iniquitas ve-

fausat innocentī contra reum, semper inuenitur iū sententia iusta, & qualitas enim seruanda, tr. iusta sit, ea est, vt vniuersitate reddat quid suum est. Ad vitium dicitur, eam conditionem includi, quando tverque ante sententiam forniciat: fecus quando alter post. Ad argumentum, numerus. 28. propositum, conitatur ex dictis. Ea enim compensatio solum habet locum,

quando ambo coniuges ante diuortij sentiantur adulterium committunt. Ad argumentum numer. 29. adduam, dic dilecte non sit textus in hoc speciali eventu: esse regulam generalem vi iudex officia sum impetravit; quando id bonum communem, vel ad vitanda peccata necesse fuerit. Vt, nu. 30. probauimus.

DISPV TATIO DECIMA.

Au coniux adulter tenetur quandocunque innocentia volunti reconciliari, vel integrum illis sit saltem lata diuotissima sententia, ad religionem, ordinesve sacros transire, aut votum simplex castitatis emittere?

SUMMARIUM.

Quod questiones disputanda sunt. n. 1.
In possit innocens reconciliare sibi con-
tagem adulterum iniuriam, dum status non
est mutatus, sed res est integra? Refertur
ad eam opinionem.

consulto, nec licentia petita numero 9.
An possit adulteria diuorij sententia statum mutare, aut voto castitatis se astrin gere, inuitu innocentis, aut absq; eius licetitia, ita ut reuocari minime posset? Referunt duplex opinio, n° 10 & 11.

Potest innocens etiam sententia diuinitatis
reconciliare adulterum iniustum; dum
non est mutatus status. Nec penas prestat
immunitatem. Et quod favore alienus in
introductione est, non debet in eius damnum
retorqueri. Nec ex proprio delicto est com-
mendum reportandum, n. 3.

*do de licentia expressa emisum est, aut
votum religionis, possit innocens irritare.*

retire et nu. 4.

cessam reuocare? numer. 14. vbi etiam de alijs voris emissis ab adultero de licetia innocentis.

*An si coniux innocens statum mutavit, vocum-
ue simplex castratis emiserit, possit coniu-
gem in uitum, qui adulter fuit, reconcilia-
ri? nus. 5.*

mocens profiteri, vel ordines suscipere, manē

innocens in eodem statu, possit adulterium in rare: aut castitatem in prauidicium alterius vovere, nec possit innocens vota in ritare? n. 7.

renocari, donec profiteatur: n. 16.

cesserit, detrudens adulteram in monasterium, quando possit ea prostrerit. Et explicatur autem sed hodie. c. ad. l. Iuliam de adulst. nu. 8.

Ebus de coniuge innocentia, quando
eius uita est in securitate.

centi statum mutare; aut solum posse eo in-

Xxxx 3 tenea-